Världsnaturfonden WWF
Ulriksdals Slott
170 81 Solna

Växel: 08 624 74 00
Allmänt: info@wwf.se
www.wwf.se

Er ref/dnr: KN2024/00156
103 33 Stockholm

Naturmiljöenheten

Stockholm 21 maj 2024

Världsnaturfondens yttrande över betänkandet Areella näringar vid vatten (SOU 2023:103)

Övergripande

Strandskyddet syftar till att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. I dagsläget syftar inte strandskyddet till klimatanpassning men det är en positiv konsekvens av regelverket. Tack vare strandskyddet har vi mindre exploaterade stränder med bebyggelse än många andra länder, vilket kommer att ge färre problem med skred och översvämningar som väntas bli en konsekvens av klimatförändringarna.

WWF ser som helhet mycket små behov av fler dispenser och undantagsmöjligheter för strandskyddet, tvärtom är det viktigt att strandskyddet stärks i högt exploaterade områden. Strandskyddet bidrar till att uppnå en rad av våra nationella miljömål såsom ett rikt växt- och djurliv, myllrande våtmarker, ett hav i balans och en levande kust och skärgård samt levande sjöar och vattendrag. Den strandskyddade ytan utgör en sk ekoton, en övergångszon mellan två ekosystem och är ofta särskilt artrik och viktig ur miljösynpunkt. Strandzonerna vid kust, sjöar och vattendrag är mycket värdefulla och bidrar med många ekosystemtjänster. Exempelvis är de grunda skyddade vikarna närmast land, havens barnkammare. WWF ser med oro på att regeringen nyligen aviserat fortsatta lättnader i strandskyddslagstiftningen. WWF uppmanar regeringen att verka för att inte försvaga strandskyddet i Sverige.

Den här utredningen gäller dock uteslutande de areella näringarna i förhållande till strandskyddet. De areella näringarna har ända sedan strandskyddet infördes 1950 omfattats av ett undantag i lagstiftningen. Undantaget gäller byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för jordbruket, fisket, skogsbruket eller renskötseln. Bostäder omfattas inte av undantaget. I denna utredning föreslås fler undantag och anpassningar för de areella näringarna i strandskyddsregelverket.

Vår bedömning av förslagen görs i ljuset av exploateringen av landets stränder ökar. Sedan 2014 har totalt 1 799 kilometer bebyggelsepåverkad strandlinje tillkommit. Vår övergripande ståndpunkt är att vattenbruk inte ska omfattas av undantagsreglerna för i strandskyddet för de areella näringarna på grund av dess miljöpåverkan. WWF anser vidare att utredningen har landat i en bra kompromiss mellan behov av skydd och utveckling av näringar på landsbygden genom att inte föreslå fisketurism och gårdsturism som generellt undantagen från strandskyddet utan istället föreslå ett särskilt skäl till dispens. Det är också positivt att Naturvårdsverket ges i uppdrag att följa upp och utvärdera effekterna av de föreslagna lagändringarna tre år efter det att ändringarna har trätt i kraft.

Skogsbruk och jordbruk kan ha särskild negativ påverkan om de bedrivs strandnära. Strandnära jordbruk kan innebära särskilt läckage av näringsämnen som fosfor, kväve och spridning av bekämpningsmedel till vattendrag. Inom jordbruket finns möjlighet för ersättning av skyddszoner i nitratkänsliga områden.

Stiftelsens generalsekreterare:
Gustaf Lind

Registrerad som:
Världsnaturfonden WWF
Org.nr: 802005-9823
Plusgiro 90 1974-6
Bankgiro 901-9746
Verksamheten kontrolleras av
Svensk Insamlingskontroll

Världsnaturfonden WWF
Ulriksdals Slott
170 81 Solna

Växel: 08 624 74 00
Allmänt: info@wwf.se
www.wwf.se

Strandnära skogsbruk kan innebära risk för att förstöra hänsynskrävande biotoper och leda till ökad slamtransport på grund av körskador. Inom skogsbruket finns lagstadgad generell miljöhänsyn som innebär att kantzoner bör lämnas och körning med skogsmaskiner anpassas så att påverkan på vattendragen och dess närområde minimeras. Samtidigt saknas regler för dessa näringar i strandskyddslagstiftningen. Det är därför viktigt att andra verktyg utvecklas för att minska den negativa miljöpåverkan. Inom skogsbruket behöver kraven på generell hänsyn vid vatten skärpas i Skogsvårdslagen och genom mer resurser för tillsyn kan Skogsstyrelsen arbeta för en bättre lagefterlevnad. Även miljöersättningar eller andra ekonomiska incitament för att anpassa brukandet kan bidra till att minska miljöpåverkan från strandnära skogs- och jordbruk.

5.2.1 Vattenbruk bör omfattas av undantagsbestämmelsen, dock inga ytterligare näringar

Förslag: Vattenbruk läggs till i uppräkningen i undantagsbestämmelsen i 7 kap. 16 § 1 miljöbalken. Ytterligare verksamheter, exempelvis gårdsbaserad fisketurism, läggs inte till i uppräkningen.

WWF avstyrker

Idag sker majoriteten av den svenska vattenbruksproduktionen i öppna system, vilket medför en rad miljöproblem såsom övergödning, spridning av sjukdomar och läkemedelsrester. Vidare kan odlingar kan ta upp stora areal i vattnet och skugga botten under odlingarna samt medföra en negativ effekt på bottenflora- och fauna samt annan ekosystempåverkan.

WWF anser inte att vattenbruk i öppna system ska få förenklade förutsättningar genom undantag i miljölagstiftningen.

Om vattenbruk undantas från strandskyddet kan det ha en påverkan på växt- och djurlivet lokalt, och om fler vattenbruk etableras i strandnära områden kan den allmänrättsliga tillgången till stränder påverkas.

WWF förordar energieffektiva, slutna och recirkulerande system vattenbruksproduktionssystem; helst landbaserad och med uppfödning av herbivora arter, filtrerare eller andra arter som inte matas. I denna typ av anläggningar är undantag från strandskyddsbestämmelserna inte något som är nödvändigt för att verksamheten ska kunna bedrivas.

5.2.2 Vägledning om tillämpningen

Förslag: Naturvårdsverket bör, i samråd med övriga berörda myndigheter, ges i uppdrag att ta fram en vägledning kring tillämpnings-området för undantagsbestämmelsen i 7 kap. 16 § 1 miljöbalken.

WWF tillstyrker

För göra tillämpningen av strandskyddslagstiftningen mer likvärdig mellan olika kommuner och länsstyrelser är det en fördel att vägledningen är tydlig.

5.2.2 Det bör införas ett nytt särskilt skäl för dispens från strandskyddet för småskaliga förvärvsverksamheter på landsbygden

WWF tillstyrker

Världsnaturfonden WWF
Ulriksdals Slott
170 81 Solna

Växel: 08 624 74 00
Allmänt: info@wwf.se
www.wwf.se

Med uttrycket *småskalig* avses i detta sammanhang att den förvärvsverksamhet som bedrivs eller ska bedrivas på platsen påverkar strandskyddets båda syften i liten skala. Att miljöpåverkan blir liten är något som vi tycker är avgörande för att dispens ska ges.

WWF ser en stor potential med naturturism och vill verka för att underlätta sådan verksamhet. Växande naturturism och jobb inom denna sektor kan bidra till ökade möjligheter att skydda och restaurera natur.

Det är positivt att utredningen bedömer att det föreslagna särskilda skälet enbart bör kunna tillämpas i prövningar om dispens från strandskyddet och inte för upphävande av strandskyddet genom en bestämmelse i en detaljplan. Om ett nytt särskilt skäl införs är det viktigt att skälet formuleras så att dispens endast kan ges för småskaliga verksamheter och på landsbygden där det finns god tillgång till strandområden och inte i redan hårt exploaterade skärgårds- och kustområden.

6.3.2 Omsättningskravet bör justeras

Förslag: Omsättningskravets första del – stadgandet att för att en bisyssla ska omfattas av undantagsbestämmelsen ska näringen medföra ett tillskott av betydelse till näringsidkarens försörjning – bör tas bort.

WWF tillstyrker

WWF anser inte att hur stort bidrag till näringsidkarens försörjning ska behöva begränsa möjligheterna till undantag.

Utredningens Bedömning: Omsättningskravets andra del – stadgandet att hobby-verksamhet inte omfattas av undantagsbestämmelsen – bör finnas kvar.

WWF tillstyrker

Utredningens Bedömning: Åtgärder för bete som bedrivs enbart som hobby-verksamhet kan beviljas dispens men bör inte heller framöver om-fattas av undantagsbestämmelsen.

WWF tillstyrker

I de flesta fall omfattas bete av undantagsbestämmelsen om djurhållningen är en huvudsaklig verksamhet eller en bisyssla. De åtgärder som är nödvändiga för naturvårdsintressen omfattas redan av dispensgrunderna i MB 7:18.

Eftersom denna dispensgrund i dagsläget inte är tydlig i Naturvårdsverkets vägledning välkomnar vi utredningens förslag om att denna aspekt uppdateras.

För Världsnaturfonden

WWF Gustaf Lind Generalsekreterare

Emelie Nilsson sakkunnig naturvårdspolicy

Världsnaturfonden WWF
Ulriksdals Slott
170 81 Solna

Växel: 08 624 74 00
Allmänt: info@wwf.se
www.wwf.se

Stiftelsens generalsekreterare:
Gustaf Lind

Registrerad som:
Världsnaturfonden WWF
Org.nr: 802005-9823
Plusgiro 90 1974-6
Bankgiro 901-9746
Verksamheten kontrolleras av
Svensk Insamlingskontroll